

Zaštita djece tijekom pandemije Covid-19 virusa (v.1)¹

Neslužbeni prijevod: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

Fotografija UNICEF/Leonardo Fernandez/India 2019

Uvod

Zarazne bolesti, poput Covid-19, mogu utjecati na okolinu u kojoj djeca rastu i razvijaju se. Poteškoće koje se pojavljuju u obitelji, među prijateljima, u dnevnim rutinama i u široj zajednici mogu imati negativne posljedice za dobrobit djece, njihov razvoj i zaštitu. Dodatno, mjere kojima se nastoji spriječiti i kontrolirati zaraza mogu izložiti djecu brojnim rizicima. Kućna, institucionalna ili karantena po zonama i mjere društvene izolacije sve mogu imati negativan utjecaj na djecu i obitelji².

¹ Citirano prema: Savez za zaštitu djece u humanitarnim akcijama, Tehnička napomena: Zaštita djece tijekom pandemije koronavirusa, 1. verzija, ožujak 2019.

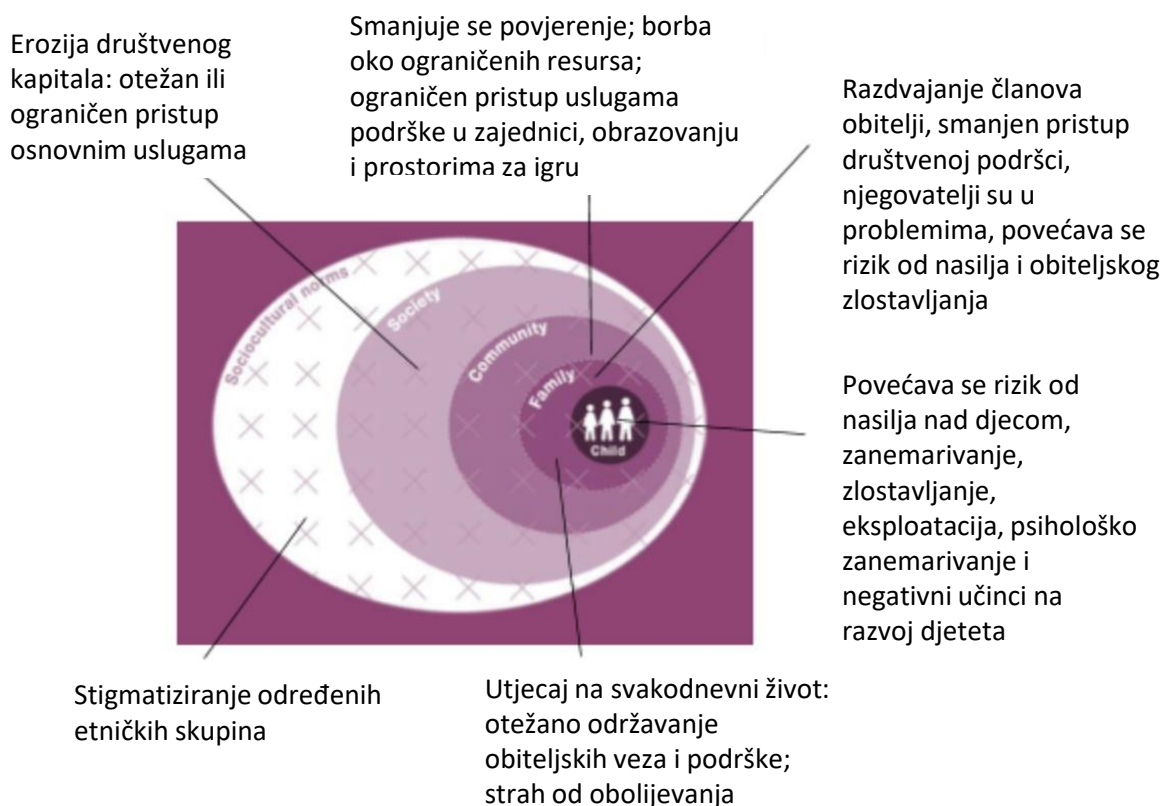
² Više informacija o karantenama dostupno je na stranicama 14-15 u ovom dokumentu: [Guidance Note: Protection of Children during Infectious Disease Outbreaks](#)

Cilj ovog kratkog izvještaja je pružiti podršku stručnjacima za zaštitu djece kako bi što bolje odgovorili na rizike zaštite djece tijekom pandemije. Prvi dio predstavlja potencijalne rizike za zaštitu djece koje Covid-19 predstavlja. Drugi dio donosi programske opcije u skladu s [minimalnim standardima za zaštitu djece za 2019. godinu u Humanitarnim akcijama \(CPMS\)](#) i [smjernice: Zaštita djece tijekom epidemije zarazne bolesti](#).

1. Zaštita djece u doba pandemije koronavirusa

Covid-19 može brzo promijeniti kontekst u kojem djeca žive. Mjere karantene kao što su zatvaranje škola i ograničenje kretanja remete djetetovu rutinu i društvenu podršku, dok istovremeno stvara nove stresore za roditelje i skrbnike koji će možda morati pronaći nove opcije za čuvanje djece kako bi mogli nastaviti raditi. Stigma i diskriminacija povezani s Covid-19 mogu dijete učiniti još ranjivijim, u pogledu nasilja i psihosocijalnih posljedica. Mjere sprečavanja zaraze koje ne uzimaju u obzir specifične potrebe vezane za spol i određene ranjivosti kojima su izložene djevojke i žene može dovesti do povećanja rizika i negativnih mehanizama suočavanja s posljedicama. Djeca i obitelji koji su već otprije ranjivi zbog socio-ekonomske isključenosti ili oni koji stanuju u lošijim uvjetima spadaju u posebno rizične skupine.

1. Društvo-ekološki utjecaj COVID-19

1.2. Rizici pri zaštiti djece

Među niže navedenim rizicima nalaze se oni koji su promotreni u kontekstu pandemije Covid-19, dok su drugi navedeni potencijalni rizici oni koji su adresirani u prethodnim širenjima zaraznih bolesti.

Rizici koje predstavlja COVID-19 i povezane mjere zaštite	Uzrok rizika
Rizici pri zaštiti djece: fizičko i emocionalno zlostavljanje	
<ul style="list-style-type: none"> ● Smanjuje se nadzor i dolazi do zanemarivanja djece ● Dolazi do povećanog zlostavljanja djece i obiteljskog/međuljudskog nasilja ● Trovanje i ostali opasni rizici ozljeda kod djece ● Povećan pritisak ili nemogućnost pristupa uslugama zaštite djece 	<ul style="list-style-type: none"> ● Zatvaranje vrtića i škola, kontinuirani radni zahtjevi za njegovatelje, obolijevanje, karantena/izolacija njegovatelja ● Povećan psihološki nemir kod njegovatelja i članova zajednice ● Dostupnost i zlouporaba toksičnih dezinficijensa i alkohola ● Povećane prepreke prilikom prijava incidenata
Rizici pri zaštiti djece: rodno uvjetovano nasilje (GBV)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Povećava se rizik za seksualnu eksploataciju djece, seksualna eksploatacija djece u svrhu zarade i prisilno sklapanje brakova u ranoj dobi ● Veliki pritisci ili nemogućnost pristupa uslugama zaštite djece/GBV uslugama 	<ul style="list-style-type: none"> ● Smanjuje se obiteljska zaštita djece ● Smanjuje se dohodak kućanstva i/ili dolazi do oslanjanja na druge da bi osigurali pristup dobara i usluga u zajednici ● Na djevojčice se prebacuje teret određenih obveza u kućanstvu, kao što su briga za članove obitelji i kućanski poslovi ● Povećane prepreke prilikom prijavljivanja incidenata i traženja medicinske pomoći ili drugih oblika podrške
Rizici pri zaštiti djece: Mentalno zdravlje i psiho-socijalni problemi	
<ul style="list-style-type: none"> ● Djeca mogu biti uznemirena zbog smrti, bolesti, odvajanja od voljenih članova obitelji, ili straha od obolijevanja ● Pogoršanje već postojećih mentalnih bolesti ● Povećan pritisak ili nemogućnost pristupa dostupnim uslugama psihosocijalne podrške i podrške za mentalno zdravlje 	<ul style="list-style-type: none"> ● Povećana razina stresa zbog izolacije u ustanovama ili u vlastitom domu ● Djeca i roditelji/skrbnici s postojećim mentalnim oboljenjima ne mogu pristupiti svom redovnom liječenju ● Mjere karantene mogu stvoriti strah i paniku u zajednici, posebno za djecu koja ne razumiju što se događa

Rizici koje predstavlja Covid-19 i povezane mjere zaštite	Uzrok rizika
Rizici pri zaštiti djece: Dječji rad	
<ul style="list-style-type: none"> ● Povećan angažman djece u opasnom ili eksploatacijskom radu 	<ul style="list-style-type: none"> ● Gubitak ili smanjenje prihoda kućanstva ● Očekivanje da će djeca raditi jer je došlo do zatvaranja škola
Rizici pri zaštiti djece: Razdvojena djeca i djeca bez pratnje	
<ul style="list-style-type: none"> ● Odvajanje ● Djeca mogu ostati bez pratnje, ili postati glava kućanstva ● Smještaj djece u institucije 	<ul style="list-style-type: none"> ● Gubitak roditelja/skrbnika uslijed bolesti ● Izolacija/karantena skrbnika djece i odvajanje od djece ● Roditelji mogu odabrati poslati djecu kod članova obitelji u područja koja nisu zahvaćena pandemijom
Rizici pri zaštiti djece: Društvena isključenost	
<ul style="list-style-type: none"> ● Društvena stigmatizacija zaraženih individualaca, ili pojedinaca/skupina za koje se sumnja da su zaraženi ● Povećavaju se rizici/smanjuje se podrška za djecu koja žive/rade na ulici i ostalu djecu koja od prije spadaju u rizične skupine ● Povećavaju se rizici/smanjuje se podrška za onu djecu koja su u sukobu sa zakonom, uključujući djecu u pritvoru 	<ul style="list-style-type: none"> ● Društvena i rasna diskriminacija individualaca/skupina za koje se sumnja da su zaraženi ● Neproporcionalan je utjecaj na marginalizirane i više ugrožene skupine ● Zatvaraju se ili postaju nedostupne usluge za pomoć ranjivoj djeci i/ili obiteljima ● Smetnje u procesima prijavljivanja novorođene djece zbog mjera karantene

2. Odgovor za zaštitu djece

Zagovaranje kod vlade, suradnja s drugim sektorima i specifični programi zaštite djece ključni su prioriteti tijekom pandemije Covid-19.

1. Rad u različitim sektorima i s vladama

Kao što je naglašeno u CPMS, “prevencija i odgovor na [širenje zaraznih bolesti](#) zahtijevaju suradnju između nekoliko sektora.” Multi-sektoralni odgovor (a) osigurava holistički pristup prema potrebama djece i njihovih skrbnika i (b) vodi prema boljem ishodu za djecu. Akteri koji se bave dječjom zaštitom moraju uzeti u obzir i suradnju s religijskim i tradicionalnim društvenim vođama. Multi-sektorska intervencija bi trebala postaviti kao prioritet:

- Standardiziranje postupaka za dokumentiranje i upućivanje na slučajeve djece zbog kojih je potrebno daljnje praćenje;

- Jasni protokoli koji bi pomogli prevenirati/reducirati razdvajanje obitelji i ostale oblike rizika za zaštitu djece;
- Potrebno je umanjiti stigmatizaciju i društvenu isključenost do kojih može doći zbog pojave bolesti; i
- Jasno, koordinirano, primjereno djeci slanje poruka u zajednici kako bi naučili sve o rizicima specifičnima za djecu i njihovim ranjivostima vezanim za epidemiju.

U radu s vladama, osobe koje se bave dječjom zaštitom bi se trebale zalagati za osiguravanje da se mjere koje se implementiraju u doba pandemije Covid-19 podudaraju s međunarodnim standardima, savjetima Svjetske zdravstvene organizacije, te da su u skladu s ljudskim pravima, nediskriminirajuće i jednake za sve.

Niže su navedeni prioritetni postupci za suradnju među sektorima i s vladama, a s ciljem ostvarivanja mjera koje su u skladu s potrebama zaštite djece.

Zdravlje (CPMS Standard 24)

- Zalažite se da bi ranjiva djeca i njihove obitelji imali besplatan pristup zdravstvenoj zaštiti (ako on već nije od prije osiguran u državi).
- Suradujte s ciljem uključenja svih segmenata dječje zaštite u procjenu zdravstvenog sektora, te njegov nadzor.
- Razvijte standardiziranu proceduru za dokumentaciju i upućivanje na slučajeve koji se tiču dječje zaštite među službama za zaštitu djece i zdravstvenim uslugama kako bi osigurali da dijete dobije [sigurnu, prikladnu i primarno obiteljsku zaštitu](#) ukoliko je nužno izdvajanje iz biološke obitelji.
- Zagovarajte jasne postupke prijema i otpuštanja kako bi se promicalo jedinstvo obitelji i smanjili rizici za razdvajanje.
- Za one obitelji koje su privremeno razdvojene, nužno je osigurati sigurnu i redovitu komunikaciju između djece i roditelja/skrbnika.
- Suradujte kako bi se osiguralo da su zdravstvene ustanove prilagođene djeci/pristup zdravstvenoj skrbi, kreirajte upute za zdravstveno osoblje o komunikaciji prilagođenoj djeci i posebne mjere za podršku dječjoj psihosocijalnoj dobrobiti za vrijeme liječenja i karantene.
- Podržite obuku o zaštiti djece za zdravstvene radnike (posebno u slučajevima kada je dijete privremeno odvojeno od obitelji ili njegovatelja).
- Osigurajte sigurnu, prilagođen djeci mehanizam za podnošenje prigovora u zdravstvenoj ustanovi.
- Nužno je ojačati kapacitete za kliničko vođenje žrtava nasilja (CMR) i osigurati da je minimum CMR opreme dostupan u ključnim institucijama za pravovaljano reagiranje u slučaju seksualnog nasilja.
- Nužna je suradnja kako bi se ostvarila podrška mentalnom zdravlju i psihološka podrška (MHPSS) za djecu i njegovatelje koji su pod utjecajem COVID-19.
- Osigurajte mjere za zaštitu djece tijekom pandemije COVID-19 u planovima za krizne situacije.
- Važno je osigurati da materijali za informiranje, komunikaciju i obrazovanje (IEC), uključujući informacije o dostupnim uslugama, budu dostupni i pripremljeni i u verzijama s kraćim tekstom prikladnim za djecu.

Higijena (CPMS Standard 26)

- U zdravstvenim ustanovama, školama, vrtićima, centrima alternativne skrbri i drugim lokacijama koje posjećuju djeca mora biti osiguran prostor prikladan za djecu gdje mogu oprati ruke.
- Nužno je ostvariti suradnju kako bi se producirali materijali koji će promicati dobre higijenske navike za djecu, uključujući postere i infografike namijenjene djeci, roditeljima, skrbnicima i profesorima.
- Nužna je suradnja kako bi se prepoznale i riješile sve potrebe u higijenskim prostorijama.

Prehrana ([CPMS Standard 25](#))

- Nužno je osigurati da djeca i obitelji u karanteni, samoizolaciji ili zdravstvenim ustanovama imaju pristup adekvatnoj prehrani.
- Nužna je suradnja kako bi se prepoznale i riješile sve potrebe u prehrambenim centrima.

Edukacija ([CPMS Standard 23](#); [INEE List of Resources](#))

- Smanjite utjecaj prekida školovanja koristeći djeci primjerene metode učenja na daljinu, poput [televizije, radija ili učenja online](#).
- Zagovarajte fleksibilne radne uvjete u javnom i privatnom sektoru koji će biti dostupni onim roditeljima/skrbnicima koji nemaju pristup alternativnim opcijama za čuvanje djece, kako bi im osigurali nastavak edukacije.
- Nužno je ostvariti suradnju sa školama kako bi osigurali da će poruke o zaštiti i sigurnosti doprijeti do roditelja i djece na način da umanjuju paniku, umiruju i potiču na pridržavanje zdravstvenih preporuka.
- Podučite nastavnike i ostalo osoblje škole kako bi prepoznali znakove uznemirenosti. Na taj način oni će moći na vrijeme prepoznati i pružiti podršku djeci kojoj je to potrebno.
- Nastavnici i volonteri moraju ovladati osnovnim znanjem i vještinama vezanim za smanjenje rizika od GBV-a, prevenciju seksualne eksploatacije i zlostavljanja (PESA) i zaštitu djece.
- Podržite razvoj i implementaciju mehanizama za pritužbe i povratne informacije prilagođene djeci u školama i drugim obrazovnim ustanovama.
- Nužno je raditi na razvoju, širenju i prikazivanju poruka u školama na temu zaštite djece i dostupnih usluga, uključujući informacije o postupku traganja za obitelji i ponovnog spajanja.
- Suradujte s edukatorima kako bi se adresirao problem stigmatizacije i društvene isključenosti u školama.

2.2. Specifični programi dječje zaštite

Koje bi još akcije trebalo dodati u postojeće planove [Minimalni standardi za zaštitu djece u humanitarnim akcijama](#) i [Vodič: Zaštita djece tijekom epidemije zaraznih bolesti](#) kako bi se osigurala zaštita djece tijekom pandemije COVID-19? Uz smanjenje rizika, nužno je raditi na jačanju pozitivnih mehanizama prisutnih u zajednici, obitelji, kod njegovatelja i djece.

Prioritetni koraci za zaštitu djece	
Proaktivne akcije	Reaktivne akcije
CP strategija: Individualne i grupne aktivnosti za dobrobit djece (CPMS Standards 10 & 15)	
<ul style="list-style-type: none">• U suradnji s ostalima, identificirajte dostupne oblike podrške za mentalno zdravlje i psihološke podrške (MHPSS), kao i edukacijske usluge za djecu	<ul style="list-style-type: none">• Podučite zdravstvene, obrazovne i djelatnike dječje zaštite, te pružatelje psihološke podrške o rizicima Covid-19 pandemije• Osmislite strategije pružanja psihološke podrške djeci, posebno onima koji su u karanteni

Prioritetni koraci za zaštitu djece	
Proaktivne akcije	Reaktivne akcije
<ul style="list-style-type: none"> ● Posavjetujte se s djecom i mladima, a u to uključite i djevojčice, u osmišljavanju plana intervencije 	<ul style="list-style-type: none"> ● Nužno je podizanje svijesti, vodeći računa da ono bude dobno i rodno prikladno ● Prilagodite postojeće preporuke
CP strategija: Jačanje obiteljskog okruženja (CPMS Standard 16)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Radite s djecom, njegovateljima i drugim dionicima kako biste razumjeli kulturne specifičnosti i prakse koje bi mogle zaštititi ili ugroziti djecu tijekom epidemije ● Identificirajte mogućnosti za podizanje svijesti kako biste naglasili važnost odnosa između roditelja i djeteta ● Osmislite plan koji bi nastao u suradnji s vlastima, kako bi se ojačala briga za ranjive skupine djece 	<ul style="list-style-type: none"> ● Pružite ciljanu podršku privremenim centrima socijalne skrbi i obiteljima, uključujući kućanstva koja vode djeca, i udomiteljske obitelji, kako bi emocionalno podržali djecu i pomogli im ostvariti brigu za sebe ● Pružite financijsku i materijalnu pomoć onim obiteljima čiji su prihodi ugroženi u trenutnoj situaciji ● Potičite i stvarajte prilike u kojima će se odvijati kontakti djece i drugih članova obitelji koji su trenutno fizički odvojeni ● Suradujte s drugim akterima, uključujući vlade, kako biste ostvarili mjere koje pomažu spriječiti odvajanje djece i obitelji
CP strategija: Pristup na razini zajednice (CPMS Standard 17)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Otkrijte kakvu ulogu zajednica može odigrati u podizanju svijesti i u zaštiti djece i obitelji ● Suradujte sa zajednicama kako biste osmislili strategije zaštite ranjivih skupina (npr. izbjeglica, djece u sustavu alternativne skrbi, i svih onih koji su u riziku od stigmatizacije i društvene isključenosti) 	<ul style="list-style-type: none"> ● Suradujte s članovima zajednice kako biste zajedno osmislili djeci prihvatljive poruke o Covid-19, rizicima i kanalima pomoći ● Prepoznajte fleksibilne strategije komunikacije kako bi se ona odvijala na daljinu ● U suradnji sa zajednicom osmislite aktivnosti kako bi okončali stigmatizaciju, promovirali sigurne načine nošenja sa situacijom i pružili podršku oboljelima ● Suradujte s tradicionalnim i religijskim vođama kako biste prilagodili tradicionalne običaje (pozdrave, sprovode, karmine i sl.)
CP strategija: Upravljanje slučajevima (CPMS Standard 18)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Osigurajte podršku i podučavanje socijalnih radnika i postojećih linija za podršku djeci, na temu Covid-19. Nužno je istaknuti osnovne činjenice i mitove, način pružanja podrške i utjecaj na sustav zaštite djece 	<ul style="list-style-type: none"> ● Prilagodite i razvijte standardne procedure u sustavu zdravstvene zaštite kako bi osigurali sigurnu identifikaciju i zbrinjavanje djece u riziku

Prioritetni koraci za zaštitu djece	
Proaktivne akcije	Reaktivne akcije
<ul style="list-style-type: none"> • Suradujte sa zdravstvenim djelatnicima kako bi razvili strategije koje će pomoći marginaliziranoj djeci • Osmislite mjere za zaštitu socijalnih radnika i alternativne metode njihova nadzora ukoliko nije moguće ostvariti kućne posjete • Osigurajte protok svih drugih vrsta usluge, uključujući GBV usluge 	<ul style="list-style-type: none"> • Primijenite mehanizme koji će osigurati da zajednice kojima je nametnuto ograničenje kretanja imaju kontinuiran pristup zaštiti djece žrtvama nasilja • Identificirajte djecu koja bi zbog svog statusa mogla biti ranjivija (npr. djeca bez roditeljske skrbi; djeca izbjeglice i migranti; djeca koja žive/rade na ulici; djeca s teškoćama u razvoju i sl.)
CP strategija: Alternativna skrb (CPMS Standard 19)	
<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznajte i obučite lokalne zdravstvene djelatnike koji bi mogli pomoći prevenirati razdvajanje obitelji, i koji bi mogli prepoznati djecu bez roditeljske pratnje ili one koji su izdvojeni iz obitelji • Obučite osobe diljem zajednice koje će se moći pobrinuti za djecu migrante bez roditeljske pratnje u doba pandemije Covid-19 • Ojačajte sustav kako biste spriječili odvajanje, pomogli da se obitelji ponovno spoje i da djeca migranti bez roditeljske pratnje dobiju alternativnu skrb unutar obiteljskog okruženja 	<ul style="list-style-type: none"> • Osigurajte dobre alternativne oblike skrbi (najbolje u krugu šire obitelji) • Osigurajte da djeca koja su odvojena od svojih skrbnika dobiju mogućnost ostvarivanja redovnog kontakta s njima • Izbjegavajte širenje informacija koje bi mogle potaknuti obitelji da zanemaruju ili napuštaju svoju djecu • Suradujte sa nadležnim osobama kako biste osigurali dobar sustav prijema koji bi pomogao spriječiti dugoročna odvajanja obitelji

3. Izvori

Područje dječje zaštite, napuci za zaštitu u doba pandemije Covid-19	Sažetak smjernica o zaštiti djece u Covid-19 krizi
Ključne poruke za prevenciju širenja Covid-19 virusa u obrazovnim ustanovama	Operativni vodič o zaštiti djece i obrazovnih ustanova od Covid-19 virusa
INEE izvještaj o Covid-19	Edukativni materijali o Covid-19 u kriznim situacijama
IASC MHPSS bilješke o MHPSS aspektima Covid-19	Ključne informacije o MHPSS aspektima pandemije Covid-19